

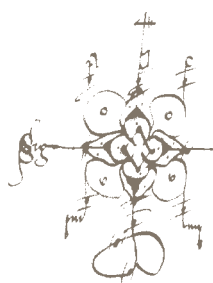
com d'abril, y de may en lo out es de Ansoni Boffi. del real. de Palatuzelli y en
altas os; y ptoo semblante vuido de istas Buscanas, o, hecopiar memoria
poy se queda en lo ar pin aqui se nota. De Joseph. E. ang. L. 1777

[illegible]

La crònica d'Antic Brugarol Codina del saqueig de Palamós de 1543, els documents com a testimoni

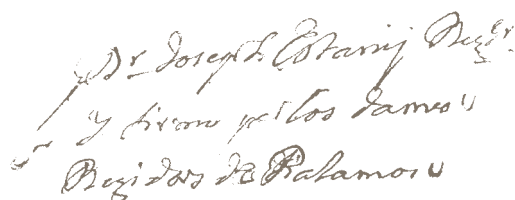
—

Amb motiu dels 475 anys de l'atac corsari al municipi de Palamós, que va tenir lloc l'octubre de 1543, el Servei d'Arxiu ha volgut posar en relleu els documents que van recollir la crònica d'aquells fets, així com els autors que els van escriure. L'edició contextualitzada de la còpia de la crònica de 1543, feta el 1730 pel regidor de Palamós Josep Estany, és una mostra de la singularitat que tenen alguns dels documents conservats als arxius.

Antic Brugarol Notari públic de Palafrugell

Signatura del notari de Palafrugell Antic Brugarol
Extreta del pergami n. 152 (1520)
Col·lecció de pergamins
Fons Ajuntament de Palafrugell
Arxiu Municipal de Palafrugell

Josep Estany Regidor de Palamós

Signatura del regidor de Palamós Josep Estany
Extreta d'un debitori (1727)
Correspondència
Fons Ajuntament de Palamós
Servei d'Arxiu Municipal de Palamós

Al llarg de la seva història, la vida a Palamós, com a totes les viles costaneres de Catalunya, va estar marcada per la por als atacs vinguts del mar. El segle XVI va ser el període en què les accions pirates a la costa empordanesa van ser més intenses i destructives. Efectuades per corsaris turcs amb base als ports del nord d'Àfrica, van assolir el seu moment més dramàtic, per la freqüència i la violència dels assalts, entre els anys 1542 i 1544. El 1543, les localitats de Cadaqués, Roses i Palamós van ser saquejades i destruïdes per una esquadra turca comandada pel lloctinent del llegendari almirall Barba-rossa, el més conegut dels malfactors que van assolar els mars de l'Empordà, i un dels més sanguinaris.

Dels fets pirates que es van produir en el litoral català entre els segles XVI i XVIII, els nostres arxius en conserven nombroses notícies i alguns relats escrits pels mateixos protagonistes o per testimonis de primera mà. Entre aquests relats, n'hi ha un que sobresurt per la riquesa de les informacions que proporciona sobre el saqueig de la vila de Palamós i del poble de Sant Joan que va tenir lloc el 7 d'octubre de 1543, una de les accions més sagnants que van castigar la costa empordanesa. És el text que presentem aquí, obra del notari de Palafrugell Antic Brugarol Codina. Per la seva excepcionalitat, ha estat àmpliament reproduït en els estudis sobre Palamós i sobre pirateria que s'han publicat després que l'historiador Narcís Pagès i Prats el donés a conèixer a les últimes dècades del segle XIX.

Antic Brugarol Codina va viure en primera persona els fets de Palamós quan comptava poc més de quaranta anys. Nascut l'any 1500 a Palafrugell, va exercir la professió de notari des de la minoria d'edat, i el 1537 va adquirir la notaria de la seva població, que va regentar fins a la seva mort. Poc després que s'esdevingués, va deixar constància escrita de l'atac amb una crònica senzilla i concisa, amb la intenció que se'n conservés el record en el futur. La seva narració és un testimoni extraordinari que ha transmès a través dels segles la cruesa i els detalls de l'assalt turc de Palamós, uns detalls que en altres casos, com els embats de Cadaqués i Roses, ens són molt més desconeguts.

Per tal que es preservés, l'autor va inscriure el seu relat en els folis 247 i 248 del seu llibre manual de l'any 1543, a continuació de les escriptures que havia rebut com a notari el 5 d'octubre. Amb el temps, el llibre es va enquadrar amb el manual de 1542 i els dos junts van formar un dels volums de la notaria, que ocupava la meitat del seu domicili, situat al carrer Major de Palafrugell. És així, inclosa en aquell volum i enmig dels llibres de la notaria, com es va conservar durant dècades la narració del saqueig de Palamós. Molts anys després dels fets, quan el 27 de gener de 1584 va morir Antic Brugarol Codina, el va succeir el seu net Llorenç Brugarol, notari com ell, que va quedar encarregat de la guarda dels llibres i les escriptures.

Altres documents coetanis que custodien avui dia els arxius de les nostres comarques corroboren la magnitud de la devastació que el notari de Palafrugell descriu a la crònica. A Palamós, el Servei d'Arxiu Municipal n'atresora un altre testimoni molt valuós dins el seu fons

de l'Ajuntament: la concòrdia amb què els creditors del municipi van acceptar, el dia de Sant Joan de 1544, una condonació temporal del seu deute.¹ En efecte, la concòrdia exposa que la vila estava completament destruïda i deshabitada vuit mesos després de l'assalt, i que calia adoptar una mesura excepcional que n'afavorís la recuperació. Gràcies a aquest conveni, fins a l'any 1565 les autoritats locals podrien destinar la recaptació íntegra dels impostos municipals a reconstruir-la i els creditors renunciarien a cobrar els seus interessos. L'acord es va atorgar davant el notari palamosí Guerau Pere Batlle i va ser aprovat pel vicari general del bisbe Joan Margarit. Per la seva transcendència, el pontífex mateix, Pau III, el va ratificar el febrer de 1547,² i els anys següents va ser objecte de diverses còpies, una de les quals és l'escriptura que conserva aquest arxiu, que es va elaborar l'any 1556, en pergamí, a requeriment dels jurats. Entre els documents eclesiàstics existents a l'Arxiu Diocesà de Girona, uns quants reporten l'estat de ruïna a què havia quedat reduïda l'església de Santa Maria. És el cas de l'acta que registra la visita pastoral que el setembre d'aquell mateix any, 1544,³ va efectuar-hi el vicari del bisbe. Confirmant les paraules del notari, l'acta dona compte que els turcs havien saquejat i incendiat el temple, havien robat els ornaments i les campanes, i destrossat les imatges i els retaules. Les parets amenaçaven d'esfondrar-se a causa de la crema.

Tot i que la victòria cristiana a la batalla de Lepant, l'any 1571, va suposar l'inici del declivi del cors turc, les accions contra el litoral empordanès no es van aturar. A les primeres dècades del segle XVIII, la por als atacs continuava essent ben viva entre la població. En aquestes circumstàncies, l'any 1730 Josep Estany i Torres, metge i regidor de l'Ajuntament de Palamós, va transcriure de pròpia mà el text d'Antic Brugarol Codina, amb la voluntat que la memòria del saqueig estigués present també a l'arxiu de la vila.

Fill de Salvador Estany⁴ i de la barcelonina Paula Torres, Josep Estany i Torres havia nascut a la Bisbal d'Empordà el setembre de 1675 i havia passat la infantesa a Calonge, on el seu pare, que era originari d'Ullastret, tenia plaça de cirurgià. Va ser després de cursar els estudis de medicina quan es va establir a Palamós, on el 1710 va contreure matrimoni amb Francesca Bota i Cervià, filla del notari Guerau Bota, aleshores ja difunt, amb qui va fixar el domicili familiar al carrer Major. El doctor Estany va arrelar fortament a la vila i va ser regidor de l'Ajuntament en dues ocasions, entre els anys 1726 i 1727,

¹ Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Fons de l'Ajuntament de Palamós, Col·lecció de pergamins, núm. 86.

² El document papal de ratificació es va guardar durant dècades a l'arxiu del municipi, on Narcís Pagès i Prats el va identificar i transcriure al final del segle XIX. En l'actualitat està extraviat, però se'n coneix el contingut a partir de la transcripció feta per aquest estudiós, que es conserva al Servei d'Arxiu Municipal de Palamós, dins el seu fons personal (Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Fons Narcís Pagès i Prats, Transcripcions de pergamins, any 1546 (*sic*)).

³ Arxiu Diocesà de Girona. Fons del bisbe de Girona, Visites pastorals, P-43 (1544), f. 223v.

⁴ Agraïm a l'investigador Pere Trijueque i Fonalleras l'aportació de les dades biogràfiques i professionals de Josep Estany i Torres que s'inclouen en aquest paràgraf.

primer, i de 1730 a 1731, després. Durant el seu segon mandat va copiar, el 1730, el relat d'Antic Brugarol, tot sembla indicar que a iniciativa pròpia. Malgrat que es desconeixen les vies per les quals va arribar a tenir notícia de la seva existència a la notaria de Palafrugell, és fàcil pensar que el seu vincle familiar amb el notari Guerau Bota ho devia afavorir. Josep Estany va morir a Palamós el 8 de desembre de 1745, als setanta anys. Com era la seva voluntat, la còpia fidel que va fer de la narració de l'assalt, que és l'escrit que reproduïm aquí, es guarda encara avui a l'arxiu palamosí,⁵ i és un dels principals testimonis que l'han transmès fins als nostres dies.

D'altra banda, les escriptures d'Antic Brugarol Codina i de la resta de notaris de Palafrugell van romandre a la notaria del carrer Major fins al final del segle XIX. En aquell moment, es van traslladar, amb els llibres de les altres notaries de la comarca, al castell de la Bisbal d'Empordà. El desplaçament era conseqüència de la Llei del notariat que s'havia dictat l'any 1862 i de les disposicions legals que la van seguir, que declaraven propietat de l'Estat la documentació produïda pels notaris des de la seva aparició, al segle XIII, i ordenaven el seu dipòsit en els arxius notariaus que es van crear aleshores per a salvaguardar-la. A partir de llavors, els protocols del Baix Empordà van restar ininterrompudament al castell fins a mitjan segle XX, amb l'excepció d'una breu estada a Girona durant el conflicte bèl·lic de 1936-1939. A l'últim, però, i a causa de les deficiències d'aquest espai, l'abril de 1966 es van transferir a l'Arxiu Històric Provincial d'aquesta ciutat, que oferia millors condicions per a consultar-los i conservar-los. Avui dia continuen custodiant-se en aquest arxiu, amb seu a l'antic convent gironí de Sant Josep.

Però no tots els llibres que havien produït els notaris baix-empordanesos van ingressar al castell bisbalenc al tombant del segle: alguns havien estat destruïts amb el pas dels anys per desastres naturals o per actes de guerra; i d'altres es trobaven aleshores en mans d'institucions o en domicilis particulars, i van restar en aquells indrets. De la majoria dels últims, se'n desconeix actualment el parador. Com aquests, el volum que contenia el manual de 1543 d'Antic Brugarol Codina no va arribar mai al castell, i s'ignora on va raure durant tot el segle XX. Per aquest motiu, cal donar per perduts ara per ara tant el llibre com el relat que conté, però també cal mantenir la confiança que puguin reaparèixer en el futur, com s'ha esdevingut en altres casos semblants.

Sortosament, l'erudit palamosí Narcís Pagès i Prats (1818-1887) va poder accedir al text original del notari abans que se'n perdés la petja, i el va divulgar. De professió advocat i polític (va ocupar l'alcaldia de Palamós l'any 1846), Narcís Pagès i Prats va ser una persona de grans inquietuds que es va interessar també per la literatura i per la història, especialment per la de la seva població natal. És l'autor d'importants estudis d'història local que tenen

⁵ Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Fons de l'Ajuntament de Palamós, Sèrie de correspondència, any 1730.

com a fonts primordials, sobretot, els documents municipals, que consultava assíduament a l'arxiu que la vila tenia des de feia segles a l'interior de l'església de Santa Maria, on van restar fins al seu trasllat, el 1935, al Museu Cau de la Costa Brava. Però també va conèixer el relat d'Antic Brugarol, que probablement va veure encara a la notaria de Palafrugell, tot i que no menciona aquesta circumstància; i va ser el primer investigador a difondre'l: els anys setanta i vuitanta del segle XIX, va publicar a la *Revista de Gerona* i al *Semanario de Palamós* diversos articles dedicats al saqueig de 1543, en els quals el transcriu i analitza minuciosament. En l'actualitat, perdut l'escrit originari, aquestes transcripcions són un vestigi del text d'un enorme valor, al costat de la còpia elaborada el 1730 pel doctor Estany. Així mateix, Narcís Pagès es fa ressò en aquests articles de l'existència d'una segona narració de l'atac, molt més detallada i extensa i que també hauria estat copiada cap a aquell any, en aquest cas per iniciativa de l'Ajuntament de Palamós. Però, malgrat tots els intents, malauradament no ha estat possible localitzar-la fins al moment ni entre la documentació que guarda el Servei d'Arxiu Municipal, ni als llibres notariais que es conserven a l'Arxiu Històric de Girona.

Avui, quatre-cents setanta-cinc anys després de produir-se els fets, coneixem amb detall la duresa del saqueig turc de Palamós gràcies al testimoni d'Antic Brugarol Codina, transmès primer pel regidor Josep Estany i després per l'historiador Narcís Pagès, i a la tasca de preservació documental realitzada des de fa dècades pels nostres arxius, complint-se així la voluntat de l'autor que la seva memòria no caigués en l'oblit.

Fonts arxivístiques:

ACTA DE LA VISITA PASTORAL efectuada l'any 1544 a l'església de Santa Maria de Palamós pel vicari del bisbe de Girona (26 de setembre de 1544). Arxiu Diocesà de Girona. Fons del bisbe de Girona, Visites pastorals, P-43 (1544), f. 223v.

CAPBREVACIÓ de béns d'Antic Brugarol Codina a favor de l'abat del monestir de Sant Pere de Galligants de Girona (9 d'abril de 1554). Arxiu Històric de Girona. Notaria de Palafrugell, 547, f. 103v-104r.

CAPBREVACIÓ de béns d'Antic Brugarol Codina a favor del monestir de Santa Anna de Barcelona (12 d'abril de 1556). Arxiu Històric de Girona. Notaria de Palafrugell, 291, f. 355v-357v.

CÒPIA DE LA CONCÒRDIA signada el 24 de juny de 1544 entre el municipi de Palamós i els seus creditors per a la condonació temporal del deute municipal (any 1556). Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Fons de l'Ajuntament de Palamós, Col·lecció de pergamins, núm. 86.

CÒPIA DE LA CRÒNICA del saqueig de Palamós d'Antic Brugarol Codina realitzada per Josep Estany i Torres (any 1730). Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Fons de l'Ajuntament de Palamós, Sèrie de correspondència, any 1730.

INVENTARI de l'Arxiu General de Protocols del districte notarial de la Bisbal d'Empordà pres per Rossend de Pouplana, notari arxiver del districte (31 de desembre de 1903). Arxiu Històric de Girona. Materials pendents de catalogar. Lligalls del districte notarial de la Bisbal d'Empordà, "Inventari protocols districte de la Bisbal 1903 i registre d'ingressos", f. 39v-48v. Fotocòpia del document original.

PARTIDA DE L'ÒBIT d'Antic Brugarol Codina (27 de gener de 1584). Arxiu Diocesà de Girona. Fons de la parròquia de Santa Maria de Palamós, Llibre de defuncions de 1535-1680, 1692-1693, f. 33r.

RATIFICACIÓ atorgada pel papa Pau III a la concòrdia signada l'any 1544 entre el municipi de Palamós i els seus creditors (13 de febrer de 1547). Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Fons Narcís Pagès i Prats, Transcripcions de pergamins, any 1546 (*sic*). Transcripció del document original realitzada per Narcís Pagès i Prats.

TESTAMENT d'Antic Brugarol Codina, atorgat davant el notari de Peratallada Sadurní Rocosa (23 de gener de 1584). Arxiu Històric de Girona. Notaria de Peratallada, 227, s/f.

Bibliografia:

AULADELL I AGULLÓ, Marc; COSTA I VIARNÉS, Immaculada; MANCEBO I GARCIA, Sílvia; SOLER I SIMON, Santi. *Catàleg dels protocols del districte de la Bisbal d'Empordà*. Barcelona: Fundació Noguera, 2017. 2 v. (Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya; 35-36)

MARTÍN I ROIG, Gabriel. *Pirates i corsaris a l'Empordà*. Barcelona: Farell, 2016. (Nostra Història; 21)

NOGUER, Jaume; ALCOBERRO, Agustí. *Pirates, corsaris i torres de moros*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell; Girona: Diputació de Girona, 1998. (Quaderns de Palafrugell; 6)

PAGÈS I PRATS, Narcís. «El gran desastre de Palamós en 1543». *Revista de Gerona*, vol. III (1879), p. 133-140.

ÍDEM. «El incendio y saqueo de 1543». *Semanario de Palamós*, núm. 15 (10 gener 1884), p. 11-12.

ÍDEM. «El incendio y saqueo de 1543 (continuación)». *Semanario de Palamós*, núm. 16 (17 gener 1884), p. 17-18.

ÍDEM. «El incendio y saqueo de 1543 (conclusión)». *Semanario de Palamós*, núm. 17 (24 gener 1884), p. 25-26.

PARADEDA I ROBERT, Fèlix. *Monografía histórica de la villa de Palamós y sus alrededores*. Gerona: Imprenta y librería de José Franquet y Serra, 1901.

TRIJUEQUE I FONALLERAS, Pere. *Cròniques d'una vila: 1277-1543*. Palamós: l'autor, 1995.

ÍDEM. *Pirates, esclaus i captius a Palamós*. Palamós: l'autor, 1999. (Guspires; 1)

ÍDEM. *Breu recull de la història de Palamós*. 2a ed. Palamós: Ajuntament de Palamós: Museu de la Pesca, 2006.

ÍDEM. *Pirates, esclaus i captius a Palamós*. Palamós: Càtedra d'Estudis Marítims (Universitat de Girona – Ajuntament de Palamós): Museu de la Pesca, 2009. (Quaderns Blaus; 21)

E D I C I Ó

1543 [novembre o desembre]

Crònica feta pel notari de Palafrugell Antic Brugarol Codina del saqueig i l'incendi de Palamós perpetrats el 7 d'octubre de 1543 per una esquadra turca formada per vint galeres i tres fustes.

[A] Original perdut

B* Còpia de 1730 feta per Josep Estany i Torres, metge i regidor de Palamós: Servei d'Arxiu Municipal de Palamós, Fons de l'Ajuntament de Palamós, Sèrie de correspondència, any 1730, ex A. Un full de paper de format foli. Plecs molt marcats; bon estat de conservació. Al dors: **“Còpia de la crema y destrucció horrorosa de Palamós treta de un manual de Palafrugell de l'any 1542 y 1543, que és després lo die 5 octubre 1543; a hont veuran la dita crema y formidable destrucció y agué en dita vila. Que, per a què cònstia, la poso en lo arxiu de dita vila, escrita per lo doctor Joseph Estany y Torres, altre dels regidors de aquella, en lo any 1730.”**

- a PAGÈS I PRATS, Narcís. «El gran desastre de Palamós en 1543». *Revista de Gerona*, vol. III (1879), p. 137-139, ex A.
- b ÍDEM. «El incendio y saqueo de 1543». *Semanario de Palamós*, núm. 15 (10 gener 1884), p. 11-12, ex A.
- c TRIJUEQUE I FONALLERAS, Pere. *Pirates, esclaus i captius a Palamós*. Palamós: l'autor, 1999, p. 41-42. (Guspires; 1), ex B.
- d ÍDEM. *Pirates, esclaus i captius a Palamós*. Palamós: Càtedra d'Estudis Marítims (Universitat de Girona – Ajuntament de Palamós): Museu de la Pesca, 2009, p. 36-37. (Quaderns Blaus; 21), ex B.

Notícia: MARTÍN I ROIG, Gabriel. *Pirates i corsaris a l'Empordà*. Barcelona: Farell, 2016, p. 46-48. (Nostra Història; 21); NOGUER, Jaume; ALCOVERRO, Agustí. *Pirates, corsaris i torres de moros*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell; Girona: Diputació de Girona, 1998, p. 36-38. (Quaderns de Palafrugell; 6); PAGÈS I PRATS, Narcís. «El incendio y saqueo de 1543 (continuación)». *Semanario de Palamós*, núm. 16 (17 gener 1884), p. 17-18; PARADEDA I ROBERT, Fèlix. *Monografía histórica de la villa de Palamós y sus alrededores*. Gerona: Imprenta y librería de José Franquet y Serra, 1901, p. 29-30; TRIJUEQUE I FONALLERAS, Pere. *Cròniques d'una vila: 1277-1543*. Palamós: l'autor, 1995, p. 89-101; íd. *Pirates...* (1999), p. 17-23; íd. *Breu recull de la història de Palamós*. 2a ed. Palamós: Ajuntament de Palamós: Museu de la Pesca, 2006, p. 52-54; íd. *Pirates...* (2009), p. 13-18.

/Recto Còpia

Còpia. És en la notaria de Palafrugell, en lo manual de l'any 1542 y 1543; se troba després lo die 5 de octubre de dit any 1543. Sobre la crema y destrucció de Palamós.

«Fas¹ memòria en sdevenidor jo, Antich Brugarol Codina, notari, com, disposant-o la Sapiència Divina, disapte als 6 del mes de octubre del present any [1543] vingueren 20 galeras e tres fustes de turchs. Las quals vingueren de l'exèrsit turquesch, lo qual és en Marsella y a arruïnada la ciutat de Nissa e la vila de Rosas,² e aquella combateren y la prengueren y part la cremaren. Y vingué la terra de Catalunya y los ne tragueren y mataren³ alguns turchs y alguns ne captivaren.

»Y després, lo diumenge de matí, vingueren las ditas 20 galeras y tres fustas a las Medas, y de las Medas an als nostres mars del present terme. Y jo, ensemps ab Sabastià Caixa, batlle, tinguérem centinella sobre ellas. E de nostres mars anaren dins lo moll de la vila de Palamós. Y vist això, nosaltres, ço és, tots los vassalls de la present jurisdicció, anàrem ab nostras armas en dita vila de Palamós; y éram 200 hòmens. Y anant-se'n en dita vila, foren ohidas per nosaltres en lo camí cantar sigalas. Y fou vist un feriol⁴ a modo de cèrcol de bota de color de la lluna estant en lo ayre, cosa maravellosa,⁵ lo disapte abans al vespre. Y quant fórem en lo lloch de Sanct Joan, ya las galeras batían la vila de Palamós ab grans bombardas. Y així, batents dita vila, nosaltres entràrem en dita vila y no trobàrem sinó 25 hòmens de Palamós, y ensemps ab ells batallàrem ab los turchs. Y fou-nos forssat desenparar dita vila y així exírem de ella molt desmandats; y de nosaltres restaren en dita vila los hòmens següents, los quals moriren en dita vila y molt cruelment los trobàrem lo dimars après morts: *primo*, mosèn Joan Andreu, prevere y sacristà de Palafrugell, al qual llavaren lo cap de las spatllas y lo obriren per lo ventre y li tragueren lo cor y tallaren los botons⁶ y moltas fletxas tenia; Pere Roig, fill de Pere Roig del Brugarol, cremat; Geroni Soler, cremat; Antoni Boffill, cremat; Joan Serra Farrer, cremat ab una canya tenia en ses,⁷ y Esteve Massot, de Mont-rras. Y presa agueren los dits turchs la dita vila, aquella cremaren tota y la isglésia, desfets tots los retaulas⁸ y cremats, tallat lo cap a un crusificat y posat foch baix sos⁹ peus, cremada la imatge de Nostra Senyora. Portaren-se'n las campanas de la iglésia y cremaren las casas de Sanct Joan,¹⁰ la capella de Nostra Senyora de Gràcia y se'n portaren las campanas, cremant fins a la torra de mosèn Ribas.¹¹ Y tals cosas feren en aqueixos llochs que ab lletras no's pot escriurer. Portaren-se'n una nau grossa que era de mossèn Perot de Calella y una galera de l'enperador que se deya *la Bunana*.¹² Y fet tot aqueix dany, estigueren tot lo dilluns en lo dit port fins a mitjanit, y a mitjanit se n'anaren.

»Y lo dimars la gent nostra y de Palamós anaren en dita vila y trobàrem molta gent morta éran de Palamós, entre la qual y éran los següents, ço és: Miquel Valentí, mercader; Garau Batlla, notari; Pere Valentí, e Antoni Valantí e molts altres, tots cremats; entre los quals morts ne trobàrem un de anastat en un ast, cuyt com per menjar. E més, trobàrem tots los llibres de la iglésia e moltas altres scripturas¹³ en mar. E tant gran destrucció e ruhina feren e an feta¹⁴ en dita vila que sols en mentar-la no ha cor de cristià que no plore gotas de sanch. Després lo dimars se posaren en mar y no's sabé nova¹⁵ alguna d'ellà¹⁶ fins lo dimecra primer venidor,¹⁷ perquè aquellas se posaren en mar e may pus se n'ha aguda notícia¹⁸ de dit exèrsit Se creu anaren¹⁹ las galeras en la isla²⁰ de Mallorca.

»Y per ço ne he feta la present memòria en sdevenidor, perquè los que vindran après de nosaltres sàpian lo gran cas, desastre²¹ y crema de dita vila de Palamós.

»En aquest any, en lo mes de novembre foren vistas per mi sireras verdas en un sirer²² en lo clos d'en Saffont. Y més, en dit mes de novembre y desembre²³ y en la festa de Nadal viu jo rosas de rosers /*verso* com de abril y de maig en lo ort és de Antoni²⁴ Boffill, del reval de Palafrugell, y en altrats orts. Y per lo semblant viu jo violas²⁵ buscanas.»²⁶

O he copiat per memòria, perquè se quèdia en lo arxiu aqueixa nota. Doctor Joseph Estany y Torres

-
- 1 *Precedeix a i b*: Lo sachó de Roses y de Palamós.
 - 2 y ja arruinada la ciutat de Nisa, y en la vila de Roses *a, b*.
 - 3 moriren *a, b*.
 - 4 *Errada* per cèrcol; cèrcol *a, b*.
 - 5 miraculosa *a, b*.
 - 6 Això és, "els testicles".
 - 7 en locés *a, b*. Això és, "al darrere", "al cul".
 - 8 desfets los retaules *a, b*.
 - 9 los *a, b*.
 - 10 *Omesa a B la crema de l'església de Sant Joan* (vegeu infra).
 - 11 portàrensen les campanes de la Sglesia, cremaren la capella de nostra Senyora de gracia.... y sen portaren les campanes, cremaren la sglesia de Sant Joan y sen portaren les campanes y cremaren les cases de Sant Joan fins la torra de mossen Ribes, *a*; portàrensen les campanes de la Sglesia, cremaren la capella de nostra Senyora de Gracia, y sen portaren les campanes, cremaren la Sglesia de Sant Joan fins la torre de mossen Ribes, *b*.
 - 12 *Errada per* la Brivona; la brivona *a, b*.
 - 13 y altres escriptures *a, b*.
 - 14 y ruina han feta *a, b*.
 - 15 cosa *a, b*.
 - 16 Això és, "després".
 - 17 lo dimecres llavors primer venider *a, b*.
 - 18 nova *a, b*.
 - 19 de dit exercit; senen anaren *a*; de dit exercit; sen en anaren *b*.
 - 20 illa *a, b*.
 - 21 lo gran cas del sachó *a, b*.
 - 22 foren vistes sireres verdes per mi en hun sirer *a, b*.
 - 23 y en lo mes de desembre *a, b*.
 - 24 en lort de Anthoni *a, b*.
 - 25 viu jo en dit temps violes *a, b*.
 - 26 *De* En aquest any fins *a* violas buscanas afegit posteriorment amb una segona nota omesa a B i present en *a i b*: De dita presa y sachó y crema de Palamós foren presos Miquel Valentí, Garau Balle notari, Francesch Valentí, Pere Valentí de Palamós, Antoni Bofill y Yheronim Soler.

**La crònica d'Antic Brugarol Codina del saqueig de Palamós de 1543,
els documents com a testimoni**

—

SÍLVIA MANCEBO I GARCIA

TÈCNICA D'ARXIU ESPECIALISTA EN PALEOGRAFIA I DIPLOMÀTICA

—

AJUNTAMENT DE PALAMÓS
Àrea de Cultura i Patrimoni